

JACOB AHRENBURG

IDÄSTÄ:
KERTOMUKSIA

Jacob Ahrenberg
Idästä: Kertomuksia

«Public Domain»

Ahrenberg J.

Idästä: Kertomuksia / J. Ahrenberg — «Public Domain»,

Содержание

JUOKSIJA JALON HISTORIA	5
YKSINÄÄN	11
TUKINUITTO	14
Конец ознакомительного фрагмента.	15

Jac. Ahrenberg

Idästä: Kertomuksia

JUOKSIJA JALON HISTORIA

Vaikka jo oli ilta tulossa elokuun lopulla, lähetteli aurinko vielä kuumia vinosäteitään Kristian Kommosen tupaan. Kärpäset surisivat tyytyväisinä ja iloissaan auringon paisteessa isännän ympärillä, joka istui tuvassa ikkunan luona ja näytti värähtämättä katselevan kahta palsamia, jotka jäykkinä ja tulipunaisina kukoistivat, kumpikin halkinaisessa posliinikupissaan ikkunan laudalla. Kristian oli siinä istunut jo kauan, katsellen palsamien lehtien ja kukkien välitse ulos pitkin kujosia, ikään kuin odotellen jotakuta. Hän oli kaiketi jo ehtinyt ohi keski-ijän, mutta näytti paljon vanhemmalta. Silmät olivat syvällä päässä ja kasvot hyvin ryppyiset. Hänen vaimonsa kutoessaan kalisteli saksia, kaiteita ja sukkulaa, mutta ei hänkään näyttänyt olevan kokonaan kiintynyt työhönsä, sillä milloin hyvänsä Kristian hiljaa liikahti, katsahti hänkin levottomasti työstään oveen päin; hänkin näytti odottavan jotakuta.

Äkkiäpä astuikin lautamies Laurikainen tupaan, tervehti ja pudisti vahvasti kättä isännän ja emännän kanssa, jotka eivät näyttäneet iloitsevan vieraan tulosta eikä sitä oudoksuvankaan. Lautamies kävi istumaan, pöydän päähän, oli hyvän aikaa vaiti, sytytti piippunsa ja arveli viimein, että olipa aika kuuma näin kello viiden ajaksi iltapäivällä, johon vastustamattomaan totuuteen Kristian lisäsi, että lämmin kyllä teki hyvää kauralle. Viimein sulivat keskustelun juonet: puheltiin päivän asioista, kurssin alenemisesta, viljan hinnoista kotona ja Venäjällä, kalastuksesta ja keräjistä. Nyt oli lautamies johtunut siihen, johon tahtoikin päästä. Hän nousi verkkään ylös, astui uunin luo, kopisti poron piipustaan ja sanoi ikään kuin ohi menneen:

– Sinne olette tekin muuten kutsuttu.

– Keräjiin! minäkö? Kuka minua sinne kutsuu?

– Jegor Timofeitsh Ivanov, naapurinne.

– Hm, no, mitähän sillä nyt taas lienee? Siitäköhän se selkäsaunasta, jonka sai minulta toissa keväänä?

– Ei toki, selkäsauna on saatu ja pidetty lahja; nyt se on tästä Jalon historiasta, oriista, hänen juoksijastaan.

– No, mitä se minuun koskee?

– Niin, en minä tiedä, mutta tulkaahan nyt vain huomenna, niin saatte tietää.

Ja lautamies, syläistyään pari kertaa oikein pontevasti ja hengähtäen helpommin, nousi ylös, sanoi jäähyväiset ja läksi.

Kristian raapi tuuheata tukkaansa ja astui verkalleen ulos. Levottomasti käveli hän tiluksillaan, huokaeli raskaasti nyt, kuin oli yksinään, ja palasi vasta myöhään illalla kotiin.

Koska vielä tuntui kuumalta tuvassa, istahti hän rappusille nauttimaan illan viileyttä. Yö oli kostea ja lämmin; tähdet pilkuttivat unisesti ilman lävitse, joka ohuen harson tavalla verhosi taivaan kantta. Täys'kuu nousi tuolta suon päältä hiljaisessa komeudessaan; se katseli keltaisena ja isona harvan hongikon lävitse, joka kuihtuvana ja kituvaisena kasvoi mättäissä raudansekaisessa vedessä. Viimeinen tynnyrilintu sirisi metsässä ja kehrääjä lenteli ikään kuin juovuksissaan, milloin oikealle milloin vasemmalle, ylös ja alas, katosi silloin tällöin näkyvistä yön pimeään, painautui matalaksi teille ja poluille, istui matalana puiden oksilla ja kehrätä hyristi. Ihmiset kammoavat kehrääjää, ja se kammo ehkä myöskin vaikutti, että Kristianista näytti kaikki niin surulliselta ja masentavalta. Luonto näytti hänestä sellaiselta, kuin hänen mielialansa antoi hänen sitä huomata. Tuota Jalon historiaa hänen oli ihan mahdoton saada pois mielestään. Jaloon liittyivät kaikki muistot hänen elämänsä viimeksi kuluneilta ajoilta. Kaikki, mitä hän oli uneksinut ja ikävöinyt, kaikki, mikä oli tuskastuttanut

ja pelottanut häntä ja painautunut hänen muistiinsa, kaikki se oli koskenut Jaloa. Miten hyvästi hän muisti, milloin Jegor Timofeitsh Ivanov avasi kauppapuodin Tervolan kylään. Kaikkea, kuin ennen oli täytynyt noutaa kaupungista, voitiin nyt saada Jegor Timofeitshiltä. Tämä Jegor, miten hän oli ollut imarteleva ja nöyrä, miten hän oli tunkeutunut jokaisen suosioon!

Se oli silloin, kuin Jalo oli noin kolmannella vuodellaan. Jegor oli ollut kaikkein palvelija. Koukussa kuin linkkuveitsi oli hän tarjonnut tupakkaa ja piittinää, sanonut: "peivee" ja "hyvesti" ja "ole hyve" – "eikö raha, no ei mite – toine kerta, kirjota kirja – toine kerta, isentä". Se oli niin mukavaa, mutta kuin vuosi oli lopussa, niin hänen kirjansa oli täyteen kirjoitettu, ja kaikista niistä pikku ostoksista tuli iso summa. Ja jos ken tarvitsi lainaa, niin kelläpä silloin oli rahaa, jos ei Jegorilla. Hän kyllä otti kaksitoista prosenttia; mutta sittepä siinä ei ollutkaan mitään mutkia, asianajajia, tuomareja, lautamiehiä ja muuta sellaista. Ja kukapa ei tarvinnut rahaa niinä aikoina! Sitä tarvitsi koko maailma ja Kristian myös. Ja kuin neljä vuotta oli kulunut, silloin oli Jegor Timofeitsh Ivanov muuttunut kaikkein palvelijasta kaikkein herraksi. Nyt oikeni hänen selkensä tuota pikaa; hän tuli jäykäksi kuin puukkoveitsi; nyt oli toinen ääni kellossa.

– Tyhmeliini, kylvätkö ruista siihen? Ei, kauraa sinun pitää kylvää; en minä saa ruista myödyksi tähän aikaan! Tarvitsetko sinä rahaa lehmän ostoon, sinä, kun sinulla tuskin on ruokaa sillekään lehmälle, joka sinulla on? Eipäs!

Hän möi kauran talonpoikain pelloilta ennen, kuin se oli leikattukaan. Hän hakkautti heidän metsänsä puiksi ja puikoiksi ilman mitään; mainitsihan vain heille, jos viitsi, niin tekevänsä. Ja miten kasvoi tuo hirvittävä velka. Se oli pohjaton, kyllästymätön kuin filistealaisten Molok. Kaikki katosi sen avaraan kitaan. Se ei koskaan tyytynyt mistään uhreista eikä vähennyksistä, joiksi sille kuljetettiin tervaa, puita, talia, harjaksia, kokonaisia lampaita, rapuja, lintuja ja kuroja. Kristian oli pahemmin kuin kukaan pulassa tästä naapuristansa. Heidän tupansa olivat näet nurkakkain. Hän tiesi paremmin kuin muut, mitä merkitsee olla velassa. Ihan oli, kuin joku olisi kalvanut lihaa ja imenyt ydintä hänen luistaan. Hän välistä tunsii olevansa ihan voimaton tätä julmaa vihollistansa vastaan ja oli jo aikonut keppikerjäläisenä lähteä pois koko paikasta, päästäkseen taas kerrankin vapaaksi. Mutta kuin hätä oli suurin, silloin oli apukin lähinnä. – Apu, se oli Jalo, joka silloin, Mikonpäivän aikaan, oli kuusivuotias.

Ja millainen eläin tämä Jalo sitte oli! Sen musta karva välkkyi sileänä kuin silkki. Sivulta katsellessa näkyi tummempia ja vaaleampia ympyröitä ristiluilla ja lautasilla. Ja millainen häntä ja harja sillä oli, tuuhea ja vähän kiharainen! Kaviot olivat kuin teräksestä taotut; rintaan mahtui ilmaa kuin palkeihin. Silmät oli sillä kuin merikotkalla. Eikä se nähnyt ainoastaan kauas; se näki myöskin sumussa, lumituiskussa ja pimeässä. Kuitenkin vielä suurempi, kuin sen kauneus ja muodon sievyys, oli sen sielun jalous. Se oli ylpeä. Piiskan sivallus oli häväistys, joka voi saattaa sen raivoon. Se oli taipuvainen, vaikka väkevä; se oli hyväilevä, vaikka vallaton. Ja miten kiitollinen sydän sillä oli! Se siveli lämmintä, samettipehmoista turpaansa pitkin Kristianin käsivartta joka kerran, kuin isäntänsä antoi sille suolaa ja leipää, kuroja tai sokuripalan. Se elukka oli parempi kuin moni ihminen, ihan varmaan parempi kuin hänen tottelematon tyttärensä ja kiittämätön vävynsä. Oliko kukaan nähnyt sen säikkyvän? Ei, ei itse paholaistakaan! Oliko se koskaan kompastellut? Ei milloinkaan, ei pahimmassakaan alamäessä. Sellainen oli Jalo, paras elukka koko Suomen maassa. Tuskinpa oli edes Venäjälläkään sen vertaista. Kuin velat rasittivat Kristiania kaikkein pahimmin, kuin Molok avasi kitansa ja vaati enemmän uhreja, yhä lisää uhreja, meni Kristian talliin, siisti Jaloansa, voiteli sen kaviot mustiksi, palmikoitsi sen harjan ja taputteli sen säkää. Ja aina hän varmaan tiesi palaavansa tallista iloisempana, kuin sinne meni.

Kuin Jegor Timofeitshin saamiset kasvoivat Kristianille liian suuriksi, niin että hän ei enää keksinyt mitään keinoa päästä irti tuosta nylkyristä, valjasti Kristian Jalonsa keveän reen eteen ja ajoi Viipuriin puhuttelevaan asianajajaa, itse "Syöteriä". Hän ei voinut mitenkään uskoa, että Jegor oli kirjoittanut kirjaansa oikein. Hänen vähäiset pikku ostoksensa, vähä tupakkaa ja hirsiryynyjä, kahvia ja sokuria, ei niistä mitenkään voinut tulla niin suurta summaa. Ei ne asiat millään tavalla voineet olla oikein. Entä hänen koronkiskomisensa sitte!

Miten hyvästi hän muisti sen matkansa! Oli kylmä, kirkas tammikuun päivä. Lumi, tasaisena kuin järven peili, peitti peltoja ja niittyjä. Aitain, kekojen ja vyörykivimöhkäleiden varjot olivat sinipilkkuina valkoisella peitteellä. Pulmunen lentää räpytteli pakoon hänen edeltään; harakka nauroi hyvillänsä, aidoilla kiikuskellen, ja Sipi, suippokorvainen ja villahäntäinen karhukoira, juosta laukkasi Jalon edellä, joka sievästi liikutteli kavioitaan, ikään kuin huvikseen vain. Kyllä siinä matka luisti. Se oli niin iloista, että rasittava levottomuus, joka oli Kristiania ahdistanut, melkein kokonaan haihtui. Kristian oli jo päässyt lähelle Papulan kaupunginosaa, kuin kuuli takanaan jonkun huutelevan. Hän otti piipun suustaan, kallistihe katsomaan taaksensa ja näki jonkun ajavan pienessä kilpareessä täyttä laukkaa jäljestä ja viittovan ketunnahkarukkasellaan. Kristian pysäytti ja takaa ajaja, pieni, kömpelöliikkeinen, turkkipukuinen herra, jolla oli hiirakko ruuna valjaissa, saavutti hänet pian.

– Hyvää päivää, isäntä! Onpa se oiva juoksija, kuin teillä on, sanoi hän innokkaasti, pureksiessaan jäisiä viiksiänsä. Niin, sanonpa niin, kuin tosi on, hyvästikin neljännestunnin olen ajanut, minkä suinakin pääsin, enkä ole tavoittanut teitä. Mistä se hevonen on? Kenen se on? Mitkä sen emä ja isä olivat? Miten vanha se on? Katsoppas, millainen rinta ja millaiset jalat sillä on! Ja ajaja nousi reestään tarkemmin katselemaan Jaloa. Kristian oli hyvillään, jopa vähän ylpeäkin, vastaili kysymyksiin, mikäli tiesi, ja kiitteli hevostaan vieraalle, joka näytti vallan hurmaantuneelta.

– No, tottahan tullette kilpa-ajoon ylihuomenna. Tuollaisella hevosella kuin teidän on, on se ihan teidän velvollisuutenne. Minä olen ratsumestari T. ja olen palkintotuomareita; muistakaa, ensimmäinen palkinto on tuhat markkaa.

Kilpa-ajoista oli Kristian kyllä kuullut puhuttavan. Olipa hän joskus ajatellutkin niitä; mutta tavallisesti saadaan maalla tietää, mitä on tapahtuva, vasta sitte, kuin se jo on tapahtunut. Mutta nyt – miksikä ei, koska hän kuitenkin oli kaupungissa.

Kristian lupasi tulla ja kädenlyönnillä vahvistettiin sopimus. Jalo oli kiireissään menemään ja katosi lähimmän mäen taakse kuin leimaus ihmettelevän ratsumestarin näkyvistä.

Kristian ajoi kilpaa. Mitkä ihanat päivät, mikä kunnian ja riemun aika Jalolle ja hänen isännälleen! Ei ollut ainoatakaan sanomalehteä maassamme, jossa ei puhuttu Jalosta ja hänen isännästään. Sähkösanomia lenteli ympäri maata Jalon urhotyöstä. Sen juoksu oli meillä tavatonta, se otti loistavasti ensimmäisen palkinnon vanhoilta, kokeneilta kilpajuoksijoilta. Vielä nytkin, kuin Kristian istui raskasmielisenä ja suruisena porstuansa rappusilla, levisi hänen kasvoilleen päiväpaisteinen hymy, hänen muistellessaan sitä ihanaa päivää. Varsin hyvin hän muisti sen: päiväpaiste, sininen taivas, hienoja, välkkyviä lumihöyryviä tanssimassa talvituulella, soittoa ja hurraa-huutoja, petollisia juomia ja Jalo päivän sankari! Se oli epäilemättä hänen elämänsä kaunein ja sisällysrikkain päivä. Mutta niinkuin korkeimmat aallot painuvat syvimmälle ja pisimmistä männyistä syntyy pisimmät varjotkin, niin se päivä, jona Kristian ja Jalo seisovat ylimpänä onnen kukkuloilla, tuotti syvintä surua.

Asianajajalta ei tullut mitään toivoa; päin vastoin sai Kristian kuulla, että Jegor oli kuvernööristä saanut tuomion häntä vastaan. Hänen velkansa korkoineen kaikkineen olivat maksettavat. Jalo täytyi myödä, mutta hinta ei riittänyt velanmaksuun. Kristian joi itsensä humalaan, itki, selvisi jälleen, ja kaikissa noissa mielen eri tiloissa mietiskeli hän äärettömästi Jalon hintaa. Viimein täytyi siitä sentään tulla kauppa. Jalo myytiin venäläiselle kauppiaille ja pahoilla mielin, ihan hurjana palasi Kristian kotiin eräällä tammalla, jota hän vihasi ensi hetkestä asti. Vähäpä se lohdutti, että hänen lompakkonsa oli täynnä satamarkkaisia, jotka Jalo oli juoksemalla ansainnut isännälleen jäähyväslahjaksi.

Kristian ei ottanut lohtuakseen. Ja lisäksi vielä antaa rahat Jegorille tuntui hänestä mielettömältä. Sehän oli sama kuin heittää ne järveen. Viimein sen kuitenkin täytyi tapahtua. Hän astui Jegorin puotiin juuri kuin hän sattui olemaan yksin, maksoi velkansa ja sai takaisin velkakirjansa ja muut paperinsa. Jegor varomattomuudessaan lausui muutamia loukkaavia sanoja. Silloin kuohahti Kristianin mieli ja, jos Jegor ei ennestään tiennyt, mitä selkäsauna oli, niin kyllä hän sen tiesi naapurin

lähtiessä hänen puodistaan. Siitä päivästä lähtien vallitsi viha henkeen ja vereen asti molempain naapurien välillä.

Kristian oli vapaa, mutta vaikka hän siitä ylpeilikin ja kerskasi Jegorin kuullen, niin hänen sydämensä sentään vuoti verta. Mitä vapaudesta, kuin Jalo oli poissa! Hän oli kyllä vapaa uhkaavasta vaarasta, mutta hän oli myöskin kadottanut ainoan ilonsa. Hänen elämästään oli kadonnut jänteisyys, ei mitään velkoja mietittävänä, ei mitään Jaloa rakastettavana eikä ilon aiheena. Suolan tavoin kirvelivät hänen sydämensä haavoja ne niukat sanomalehtiutiset, joista hän silloin tällöin sai tietoa. "Mainio juoksija Jalo, joka sai ensimmäisen palkinnon Viipurissa, on taas voittanut" tai "juoksijakuningas Jalo on saanut palkinnon Hämeenlinnan kilpa-ajoissa". Sellaisina päivinä Kristian ei ollut ennellään; hän joko istui ääneti ja nyrpeissään kuin peipponen sadesäällä taikka hän oli äkeissään ja sähisi kuin kataja tulella.

Vähitellen kypsyi hänessä ajatus hankkia takaisin se hepo, maksoi mitä hyvänsä. Miksipä hän kokoaisi ilman mitään tarkoitusta ahneille perillisille ja itse eläisi elämäänsä ilottomasti? Hänen vävynsä hän maltittomasti odotteli vain, milloin saisi hänen perintönsä, ja samaa se odotteli hänen tyttärensäkin. Jos hänellä edes olisi ollut lapsen lapsia. Ei, koska nyt kerran oli niin, kuin oli, niin olipa paras toimittaa Jalo jälleen kotiin.

Monen mutkan perästä sai hän takausmiehiä ja sitte kihlakunnan-oikeudessa tilansa kiinnitetyksi. Sitte ei ollut enää muuta kuin nostaa rahat ja lähteä ostamaan hevosta. Eihän se ainakaan voinut olla "rahaa kalliimpi". Tuolla viipurilaisella ostajalla oli monta hevosta ja hän epäilemättä oli antava Jalon takaisin hyvästä maksusta. Lähtöpäivä oli jo määrätty, kuin Kristian eräänä heinäkuun aamuna juuri raapiessaan puukollansa pois muutamia jäykkiä, valkoisia karvoja, joita tunkeutui hänen leuastaan, kuuli hirnahduksen, jonka hän ihan varmaan luuli tuntevansa. Ei se voinut olla erehdys; se hirnunta oli Jalon, sillä juuri siten se tavallisesti kutsui isäntäänsä, kuin hän joskus aamusilla ei ajoissa mennyt talliin. Kristian viskasi veitsen ja juoksi ulos. Siellä hänen oman tallinsa nurkan takana, johon asti Jegorin niittytilkku ulottui, siellä seisoj hänen oma Jalonsa, heilutellen päätään ylös alas, levitellen sieramiaan ja päristellen. Yht'äkkiä se hypähti aidan ylitse ja seisoj entisen isäntänsä pihassa. Kristian oli kuin rampautunut; hän sai ainoastaan mutistuksi: kah! Ystävällinen hymy, kuin päiväpaiste autiolla kankaalla, valasi hänen kasvojansa, ja kaikki, mitä hän oli kuullut noidista ja velhoista, risteili leimausten tavoin hänen kiihtyneissä aivoissaan. Hänen vielä hienoissaan silmiänsä, tullakseen vakuutetuksi, että hän tosiaan oli hereillä, astua viuhtoi Jegor, hänen vihamiehensä, pihaan, suitset ja ruoska kädessä. "Hevonen on minun", sanoi hän; "älä houkuttelekaan sitä tänne!"

Jegor otti Jaloa kiinni tukasta, pani kiroillen suitset päähän ja lupasi kyllä opettaa hevosen luopumaan hyppimästä aitaan ylitse. Rajusti tempoen talutti hän Jalo paran kotipihaansa, ja hetkisen päästä kuuli Kristian oriin polkea tömistelevän ja ähkyvän Jegorin piiskan pelosta. Lyödä Jaloa, lyödä sellaista hepoa, se oli hirmuista.

Siitä päivästä tuntui elämä Kristianista oikein helvetiltä. Olla ilman hevosta oli ollut tuskallista; mutta että se oli pahimman vihamiehen omana, jolta sitä ei voinut ostaa takaisin, että täytyi nähdä sitä joka päivä, eikä kuitenkaan voinut mennä sen luo, se oli sentään vielä pahempi. Kaikki, mitä Jegor suinkin keksi, kerskatakseen Kristianin läsnä ollessa hevosestaan ja kiduttaakseen häntä, sen hän tarkkaan myöskin teki. Kaikki selkäsaunat, jotka hän itse oli saanut, hän maksoi Jalolle. Ja jos orit, kuten välistä tapahtui, laukkasi entisen isäntänsä luo, ikään kuin etsimään häneltä turvaa, silloin Kristian varmaan tiesi, että paksut runteet Jalon lautasilla kyllä kohta todistivat, missä arvossa Jegor Timofeitch piti uskollista ystävyyttä.

Siten kului muutamia viikkoja. – Oli kuuma elokuun päivä, jolloin multakokkareet pelloilla halkeilivat kuumudesta, ilma värisi ja höyrysi lämmöstä. Kylän koirat olivat lakanneet haukkumasta ja paenneet varjoon rappusien ja ulkokuoneiden alle. Lehmät seisoivat rannalla vatsaansa myöten vedessä ja piilottautuivat mustanpuhuvain leppien alle. Ainoastaan paarma lenteli ripeästi auringon paahteessa; sudenkorento ja metallilta välkkyvä vihreä kärpänen piirtelivät loistavia kaaria ilmaan.

Kristian makasi höyläpenkillä tuvassaan ja katseli hartain silmäyksin Jaloa, joka seisoi tuolla Jegorin niityllä vanhan jalavan varjossa. Kristian uneksi onnellisia päiviä, jolloin Jalo vielä oli hänen – ja silloiset huolet näyttivät hänestä nyt niin pieniltä ja ilot niin suurilta. Hän oli juuri nukahtamassa kevyeseen, suloiseen uneen, kuin hänet äkisti kolme viipurilaista metsästäjää herätti, jotka kiivaasti kyselivät talon isäntää. Ne kolme herraa olivat lähteneet sotaan jäniksiä vastaan. Äkki arvaamatta olivat he tavanneet ilveksen, joka oli samoin kuin hekin jäniksiä pyytelemässä. Kaksi vuorokautta olivat he jäniskoirineen ajaneet takaa ilvestä, joka, kuten he sanoivat, jo oli ihan uupumaisillaan; silloin kovaksi onneksi heidän koiransa loukkasi jalkansa, niin että täytyi jättää se jäljelle. Metsästäjät nyt kyselivät, mistä saisivat lainaksi koiran, joka voisi jatkaa ajoa, Kristianilla oli sellainen koira. Hänen Sipinsä, vaikka olikin vain tuollainen maalaiskoira, ajoi metsä- ja vesilintuja, jänistä ja karhuakin, jos niiksi tuli. Metsästäjät, Kristian ja Sipi riensivät pois suolle, jossa ilveksen jäljet oli viimeksi huomattu. Neljännestunnin päästä oli Sipillä jäljet selvillä ja kiihkeästi haukkuen ja pörhöistä häntäänsä heiluttaen ryntäsi se metsään. Raivokas haukunta ilmoitti kohta, että väsynyt ilves oli löytynyt ja asettautunut puolustautumaan tai kiivennyt puuhun. Metsästäjien saapuessa paikoille hypiskeli Sipi hurjinta sotatanssiaan hongan ympärillä, jonka oksilla ilves makasi, näyttäen hampaitaan ja syljeksien vastustajallensa. Tupsuiset korvat olivat painetut pitkin päätä, silmät säkenöivät kiukusta ja näytti siltä, kuin sillä olisi ollut hyvä halu loikahtaa yhdellä hyppäyksellä pörhöisen vihollisensa päälle. Kuitenkin se ennen, kuin ehti panna sotapäätöstänsä toimeen, putosi, ääntä päästämättä, ensinnä tulleen metsästäjän luodin lävistämänä maahan. Sen kypälät sidottiin yhteen, seiväs pistettiin jalkain välitse ja riemuitten kannettiin saalis Kristianin pihaan. Siellä väsyneet, vaan iloiset metsästäjät söivät maalaispäivällisen, ja ilveksen peijaisia pitäen juotiin runsaasti rommia, finkeliviinaa ja karvastelevaa konjakkia. Väkevät juomat nousivat lämpimässä päähän ja hämärän tullessa Kristian ja hänen vieraansa olivat jotenkin punakat ja kovaääniset.

– Kuules nyt, Kristian, sanoi hänen vaimonsa, joka alkoi tulla levottomaksi melusta, minä en kärsi ladattuja pyssyjä tuvassa, mene ulos ja ammu luoti pois tuosta pyssystä! Kristian nousi verkalleen ylös, huomauttaen, että naiset ne nyt aina ovat sellaisia pelkureja, otti penkiltä pyssyn ja meni ulos. Siellä oli päivänvalo jo sammunut, mutta ei vielä ollut pimeää tullut. Iltatuuli kantoi tuoksua äsken haasioiduista apilaista. Etäältä kuuluivat paimenpoikain tuttujen leikittelevät äänet ja pihlajassa pihalla sirkka pontevasti veti virttänsä. Horjuvin säärin astui Kristian alas rappusiltansa. Yht'äkkiä hän pysähtyi. Tuolla tallin nurkan takana seisoi taas hänen öittensä unelma ja hänen päiviensä ajatus. Jalo pudisti sievätekoista päätänsä, värisytti tuuheaa harjaansa ja kutsui entistä isäntäänsä hiljaisella, matalalla, salaperäisellä hörhötyksellä. Kristian meni liikutettuna sen luo ja taputti sen säkää. Hevonen pisti matalan aidan päällitse kapean turpansa hänen taskuunsa. Kristian, kiihtynyt kun oli, kietasi käsivartensa hevoselle kaulaan. Olihan siitä jo pitkä aika, kuin hän oli saanut taputella Jaloa, silitellä sen hienoa karvaa ja puhutella sitä. Vetäessään kättänsä pitkin hevosen selkää tunsu hän yht'äkkiä runteet Jegorin piiskasta. Silloin vihastui tämä vähän humalainen mies. Kelvoton eläinten kiduttaja, noitui hän ja puristi kyhmyräistä nyrkkiään Jegorin taloa kohti. Kyllä minä sinut, ystävä parka, ainiaaksi vapautan hänen pilkastaan ja ruoskastaan, hänen julmuudestaan ja hirmuisuudestaan. Ja ennen kuin asia oli oikein selvilläkään mielessä, sieppasi hän olkapäältään pyssyn – pamaus ja jalo eläin vaipui koristen maahan; suruinen katsaus vielä sammuvasta silmästä ja Jalo makasi kuolleena aidan takana, joka erotti häntä entisestä isännästään. Kristian pakeni kuin murhamies metsään. Puolen tunnin päästä astui hän takaisin tupaansa ihan selvänä. Metsästyskumppanit olivat menneet etsimään sairasta koiraansa. Kristian oli kahden kesken vaimonsa kanssa. Liikutettuna ja väristen kertoi hän hänelle, mitä oli tehnyt.

* * * * *

– No, mitä aiot sinä nyt tehdä? sanoi Kristianin vaimo, kuin mies palasi lautamies Laurikaisen käynnin jälkeen myöhään yöllä tupaansa. Eihän ole mitään vieraita miehiä?

– Ei, ei yhtään, mutta käyköön miten tahansa, minä kaikissa tapauksissa kerron koko Jalon historian.

YKSINÄÄN

Etäinen vieras, joka oli kasvanut tuolla alhaalla itämaiden liassa ja köyhyydessä, oli lähtenyt vaeltamaan pohjoista kohti. Kotinsa oli vieraalla ollut tuolla alhaalla Volgan suurissa kalastuspaikoissa, joissa sampia pyydetään, joissa kaviaaria valmistetaan lännen herkkusuille ja joissa ilma haisee mätänevistä kalan totkuista. Sieltä hän oli mennyt purlakoiden luo, jotka kuin törmäpääskyt asuvat Volgan rantojen koloissa, kosteudessa ja köyhyydessä, pitäen elinkeinonaan raskasten lotjain vetämistä vastavirtaan. Edelleen oli se tullut yhä ylemmäksi noihin suuriin tehdaskaupunkeihin, joissa karttuuninpainimoiden jätteet myrkyttävät kaivoja ja lähteitä, yksinpä Volgan sivujokiakin. Sitte se oli tullut Pietariin ja viihtyi siellä hyvästi pääkaupungin ihmisjätteiden seassa, kosteissa asuinhuoneissa, jotka ovat alempana Nevan vedenpintaa. Ihmiset, jotka onnellisina, iloisina, huolettomina asuivat ylempänä graniitti- ja marmoripalatsseissa, tuskin tiesivät sitä olevankaan ennen, kuin se yht'äkkiä, kenenkään tietämättä, miten ja minkä tähden, nousi, surua ja kauhua levittäen, tervehtimään sinnekin, jossa elämän ilo kuohuu ylimmillään, jossa onnellisuus loistaa. Nevan kaupungista oli turmiota levittävä vieras lähtenyt vielä ylemmäksi pohjoista kohti. Tuolla Äyräpänseljän mäntyharjuilla se ei viihtynyt, mutta alhaalla laaksoissa, sara- ja ruohorantaisten, savisten pikku järvien seuduilla, siellä se aina löysi jonkun pesän, jossa ihmisiä ja kotieläimiä asui tiheässä vierekkäin, jossa lika ja siivottomuus vallitsi, vaikka kyllä saunan uunista nousi höyryä kolme kertaa viikossa. Ja nyt se oli ehtinyt Viipuriin. Sinne, vanhan linnan muurien sisälle, asettui se toden perästä – armottomana, säälimättömänä.

* * * * *

Kauppaneuvos Heinrich Friedrich Schulzen suuressa, vanhanaikaisessa kartanossa oli hiljaista ja äänetöntä, sillä turmiota levittävä vieras oli poikennut sinne. Kuolema oli tullut päättämään kauppaneuvoksen tilikirjoja. Kyökissä astuskelivat palvelijat varpaillaan ja puhelivat hiljaisella äänellä. Syvässä ikkunan komerossa istui emännöitsijä ja mutisten luki virsiä "valmistuksesta kuolemaan". Ruokasalin ikkunalla istui kissa kalpeassa syysauringon paisteessa ja uneliaasti katseli yksinäisen kärpäsen tanssintaa ikkunan ruudulla. Vierashuoneessa, jonka seiniä rumensivat muutamat jäykkäryhtiset, piirteiltään yksinkertaiset vanhat muotokuvat, istui vanha paljaspäinen papukaija, höyhenpuku pörröllään. Kiiltävä messinkihäkki oli peitetty saalilla, että lintu ei häiritsisi juhlallista hiljaisuutta kovaäänisillä ja typeröillä lauseillaan, joita se nyt oli laverrellut jo kahden miespolven ajan.

Ihan menehtyneenä kyyneliinsä makasi rouva Lilli suuressa salissa puolinojallaan mustalla joushikankaalla päällystetyllä sohvalla. Silloin tällöin katsahti hän taiteellisesti ylös valkoiseen kattoon ja pienellä lihavalla kädellään, sakarisormi viehättävässä kaaressa erillään muista, nosti kostean nenäliinan kyynelisille silmilleen. Sitten hän painoi kalpeat, lihavahkot kasvonsa sohvatyynyyn, ja koko hänen ruumiinsa vavahtelu todisti hänen tuskaansa ja epätoivoansa. Hän oli enemmän tunteellinen, pehmeämielinen ja hempeä kuin hyvä, niin että hänelle muutenkin hyvin helposti tuli kyyneliä silmiin ja itku näytti olevan hänelle, ell'ei juuri huvia, niin kuitenkin helpotusta, vapautusta, lievitystä. Mutta nyt, nyt eivät mitkään kyyneleet lievittäneet hänen tuskaansa. Hänestä tuntui, kuin mustat aallot olisivat kohisten sulkeutumassa hänen päänsä päälle ja hän hitaasti vaipuisi vaipumistaan yhä alemmaksi. Tuossa viereisessä huoneessa makasi kuolemaisillaan mies, jonka kautta hän oli jotakin, oli se, joka oli: kaupungin arvokkaimpia rouvia, rikas, riippumaton, hyvää tekevä ja kadehdittu. Mitä hän olisi ollut ilman Heinrich Friedrich Schulzea. Pikaisesti lakastuneen uuden aatelissuvun viimeinen jäsen, nimi yksinkertainen ja samoin syntykin; köyhä neiti, joka olisi saanut eleksiä toisten kodoissa, jonka elämänilon ja onnen tarve ja vaatimus olisivat aina

saaneet kestää katkeraa taistelua todellisuutta vastaan. – Voi, miksi hän oli nyt vasta johtunut sitä ajattelemaan, nyt, kuin se oli jo liian myöhään; silloin he eivät olisi pysyneet niin vieraina toisilleen; silloin hän ei olisi jättänyt häntä niin yksin. Oliko hän ottanut mitään osaa, oliko hän osoittanut pintapuolisintakaan mieltymystä miehensä työhön, hänen vaivoihinsa? Oliko hän kunnioittanut ja rakastanut, mitä miehensä kunnioitti? Ei. Kuin hänen miehensä oli kovalla äänellä ja kerskaton kertonut kelle ja missä hyvänsä, miten hän oli alkanut uransa tuolla synnyinkaupungissaan Lybekissä, miten hän oli laissut konttoria ja seisonut puotipöydän takana päivät päästänsä, silloin oli rouvaa hävettänyt. Miehen säästäväisyys oli hänestä ollut itaruutta, hänen tarkkuutensa ja järjestyksensä turhuutta. Ja nyt vasta hänelle johtui mieleen, miten yksikseen hänen miehensä oli ollut ne monta pitkää vuotta, jotka he olivat eläneet yhdessä. Heidän välilleen olivat eri rotu, kieli ja kasvatusta ja erilainen yhteiskunnallinen asema tehneet juovan, jota rouva ei koskaan koettanut täyttää. Jotenkin siihen tapaan ajatteli ja tunsikin nyt rouva Lilli, ja sen tähden valuivat hänen kyyneleensä tällä kertaa raskaina, polttavan kuumina.

Tuolla sisällä työhuoneessaan makasi kauppaneuvos Schulze yksinään vihreän silkkiverhon takana unen ja valveillaolon sekaisessa horrotilassa. Leveät, nelikulmaiset kasvot olivat nopeasti laihuneet niin, että iho riippui väljällä suurissa poimuissa. Silmät, tajuttomasti ja avuttomasti katselevat silmät olivat syvällä koloissaan. Nelikulmaiset, karvaiset ja laihat kädet nyppivät levottomasti peitettä. – Hoitajatar, pieni, ryppyinen olento, jolla oli raskaat, paisuneet luomet ja mullankarvainen iho sekä käytös ja ymmärrys kuin kanalla, istui ikkunan luona, palavalla halulla ahmien kolmen musketöörin, Athoksen, Porthoksen, Aramoksen ja heidän ystävänsä d'Artagnanin uskomattomia seikkailuja. Nyt heräsi sairas ja katsoi kuumeesta loistavin silmin ympärilleen; heikolla äänellä kutsui hän hoitajatarta, mutta vasta sitte, kuin sairas pari kertaa lausui hänen nimeään, malttoi hän luopua väkevän Porthoksen urhotöiden loistavista kuvailuista.

– Minä tahdon puhutella tuomaria, poikaani Fritzia, sanoi sairas vaivalloisesti.

Herra Fritz, pitkä, hoikka mies, pää paljas ja kasvojen väri kalpea, tuli sisään pahan omantunnon näköisenä ja kävi ääneti ja varovasti istumaan sairaan luo, joka näytti tarkkaan katselevan häntä. Niistä kalpeista, puhleista, huonon elämän ja joutilaisuuden turmelemista kasvoista isä turhaan etsi entisten suloisten lapsenpiirteiden merkkiä, joita hän oli muinoin, lähes kolmekymmentä vuotta sitte, suudellut isän ilolla ja ihastuksella. Miten hän oli rakastanut sitä pientä, avutonta olentoa, miten paljon hänestä toivonut: varsinkin ystävää, kauppakumppania, joka voisi ottaa vahvoin, kokeneihin käsiinsä liikkeen silloin, kuin hän itse läksi pois. Mutta voi! yksin hän oli jäänyt sittekin: Fritz oli totellut äitinsä neuvoa ja palveli nyt hovioikeudessa. – Vanhuksen silmät kyyneltyivät, sillä hän ei löytänyt niistä kasvoista, mitä etsi. He kaksi olivat aikaisin käyneet eri teitä, isä työn, poika huvituksen; heidän välillään ei ollut mitään muuta yhteyttä kuin veren. Heillä ei ollut enää edes sama kielikään, lausuakseen sydämiensä hienoimpia tunteita, sillä toinen puhui huonosti ruotsia, toinen huonosti saksaa. He olivat toisillensa vieraat. Katkeruuden tunne levisi isän rinnassa, sisällinen lämpö, joka oli hetkisen tulvinut hänessä, haihtui. Herra Fritzin naisellinen, pehmeä, vaikutuksia helposti vastaan ottava mieli aavisti, mitä kuvia liikkui isän sydämessä; tuntui pistos omassatunnossa, hän olisi tahtonut laskeutua polvilleen pyytämään anteeksi, että oli saattanut niin paljon hyviä toiveita raukenemaan ja tuottanut isälleen niin pitkällistä pettymystä. Mutta he olivat niin vieraat toisilleen; keltä hyvänsä muulta, jota vastaan hän oli rikkonut, niin – se olisi käynyt päinsä – mutta —

Saattoihan hän muuten lykätäkin tuon tuntia tai paria tuonnemmaksi.

Vanhus näytti tosiaankin voivan paremmin.

– Minä olen nyt täydessä järjessäni, sanoi sairas, minun pitää puhella konttorinpäällikön kanssa; kutsu tänne Blumenfeld!

Isä ja poika puristivat vaiti toinen toisensa kättä ja herra Fritz astui ulos. Herra Blumenfeld istui ulkokuoneessa juhlallisena, hyvästi voideltuna, suurena ja majesteettillisena, kuin hän olisi ollut oma muistopatsaansa, ja odotteli sisälle pääsöä. Varovasti ja lyhyessä tempomatahdissa, ikään kuin

hänen sisällänsä olisi ollut jotakin kallista nestettä, astui hän sairaan luo, rupesi kunnioittavan ja osaa ottavan näköiseksi ja kävi istumaan lääkärin tuolin laidalle.

– Hyvä Blumenfeld, loppu lähestyy. Ei ole enää öljyä lampussa; onpa itse lamppukin rikki ja sydän sammuu pian – kuolema – mutta minun taloni on järjestyksessä, tilini päätös selvillä. Tällä liikkeellä on, niin, te sen tiedätte, ollut suuria vastuksia kestettävänä ja myrskyisiä aikoja on sille tulossa. Minä luotan ainoastaan teihin; paha kyllä, minun poikani on – vaan tiedättehän te senkin – No niin, minä luotan ainoastaan teihin. Jos puun ja kahvin hinnat vielä alenevat, silloin ei ole mikään pelastus enää mahdollinen; mutta tottahan lienemme päässeet laakson pohjaan, eivät hinnat enää voi aleta.

Herra Blumenfeld istui, näköään tyynenä kuin roomalainen tribuuni, mutta hänen sielunsa oli kiihtynyt. Mitä sairas oli peljännyt eikä uskaltanut uskoa, se oli tapahtunut – hinnat olivat alenneet.

– Herra kauppaneuvos, sanoi hän hitaasti, täytyy toivoa.

– Toivoa, sanoi kuolevainen kuiskaten tuskin kuuluvasti:

Die Hoffnung führt uns ins Leben ein;

[Toivo vie meidät elämään.]

mutta, lisäsi hän:

Der stille Gott taucht meine Fackel nieder, Und die Erscheinung flieht.

[Jumala sammuttaa soitsuni ja ilmestys häviää.]

Hyvästi nyt, kiitoksia, älkää luopuko liikkeestä näinä pahoina aikoina. Te yksin – muut ovat —

Herra Blumenfeld läksi. Kuin rouva Lilli ja hänen poikansa tulivat sairashuoneeseen, makasi vanha Schulze ihan tiedotonna hourailleen. Hän puhui nyt ainoastaan äidinkieltänsä, hänen hillitön mielikuvituksensa siirsi hänet viisikymmentä vuotta taapäin ajassa, vei hänet merien taa, pieneen, pimeään ja kosteaan Lybekkiin, synnyinkaupunkiinsa. Ikään kuin ilmestyksessä näki hän jälleen isänsä maan. Isänsä ja äitinsä taluttamana astui hän pimeänä jouluaamuna vanhaan kirkkoon, jonka monista ikkunoista valoa säteili. Nyt he astuivat temppeliin, lukemattomat vahakynttilät levittivät häilyvää valoansa joka komeroon pimeäin holvien alle. Urut kohisivat, säveliä tuli kuin mahtavassa ketjulaulussa, ensin kuiskaellen kuin kevätaallot, sitte kohisten kuin talvimyrsky – kuin pauhaavat vedet; ja tuhatkertainen kaiku, ankarasti kuin fuuga, vastasi pimenneistä holveista, vanhasta vaakunahuoneesta. Mutta urkujen pauhun, kohinan ja kuohun seasta kuuli kuoleva sairas hiljaisen kuiskauksen: eksynyt lintu, juureton kasvi, palaa takaisin maahasi. Ja puhe muuttui ihanaksi säveleksi. Nyt hän tunsi ne sävelet; se oli vanha jouluvirsi, jota hän oli lapsena niin usein laulanut.

Siteet, joilla pysytään kiinni synnyinmaassa, lujenivat taas. Hän ei enää ollut yksin, hän näki jälleen niitä, kuuli jälleen niiden ääntä, joita oli kerran rakastanut. Sitte vaikenivat äänet yksitellen, sävelet haihtuivat, tulet sammuiivat – tuli hämärä, tuli pimeä, kuoleman pimeys. Heinrich Friedrich Schulze oli päässyt kotorannoille.

TUKINUITTO

Oli ollut kelvottoman märkä, mutta lämmin alkukesä. Sadetta oli tullut milloin missäkin muodossa: kaatamalla, rankkaamalla, rakeina ja siivuttamalla; mutta pahinta oli, milloin kosteus läpi tunkevana sumuna peitti kuin märkä vaate maita ja metsiä. Aurinkoa oli neljääntoista päivään nähty ainoastaan vilahdukselta; enimmäkseen piilottelihe se mustain, vetisten pilvien takana, ja teki luonnon harmaan ja raskaan näköiseksi. Mutta nyt! nyt oli se katkonut kahleensa ja kääreensä, ja heinäkuun koko sädeloistossaan paistoi se Karjalan kankaille ja järville, metsäisille mäille ja välkkyville lammeille. Ja nyt siellä oli riemua luonnossa, laulua ja helkytystä loppumatta, aamusta puoleen yöhön ja myöhempäänkin, sillä puolesta yöstä aamuun liverteli laulurastas suloisia säveliään ja ruiskaa veteli tummanvihreässä, mehukkaassa viljassa rumaa lauluansa. Yksin Ylikannuksen talon rikas isäntäkin, Kannuksen Erkki, jonka kasvot kuivan laihuutensa, kiinni nipistetyn suunsa ja terävään silmiensä tähden aina näyttivät tyytymättömiltä, virkistyi nyt, kuin ilma vakautui.

Oli siinä juoksua ja puuhaa Kannuksen pihassa. Nyt oli aloitettava heinänteko. Oli teroiteltu viikatteet, korjaeltu haravat ja heinähäkit, käyty Herran pyhällä ehtoollisella; tänään oli lähdettävä Kannuksen järvessä olevaan Heinäluodon saareen, jossa talon paras niitty oli; siellä oli työ pantava alulle. Koko seudun nuoriso oli kutsuttu talkoihin, niitty oli niitettävä, ja kahvia aiottiin juoda siellä. Veneet olivat täynnä ihmisiä. Kaikki olivat jo asettuneet paikoilleen, isäntä oli jo hyvän hetken istunut veneensä perässä ja alkoi tulla kärsimättömäksi, kuin viimeinkin isännän nuori tytär Liisa ja mahtava emäntä tulivat punakoina ja hengästyksissään alas rantaan. Emäntä piteli rakkaimpia ystäviään, kirkkaaksi pestyä kahvipannua ja sokurinaulaa, pulleata rintaansa vasten ja Liisa kantoi kermapulloa ja eväskonttia. Niinpä lähdettiin kolmessa pitkässä, kapeassa veneessä. Joka veneen jäljestä ui pärskyvä hevonen, jota vahvoilla päitsivitjoilla ja vahvoilla käsillä pysyteltiin veneiden perässä. Vesi kohisi keulassa, kareet loistivat kaiken värisinä, säteilevän valkoisesta mustimpaan siniseen asti. Rannan ruo'ot kumartelivat syvään, tavit lensivät peloissaan pois kaulat suorina, kuikka sukelsi syvälle ja nokallaan pysyttelihe kiinni ahvenruohoissa, kunnes vaara ehti ohitse.

Veneissä oli iloinen elämä; ainoa tyytymätön oli Kannuksen Erkki, Ylikannuksen talon isäntä. Ihan olikin, kuin lempo itse olisi niin laitellut, että missä hyvänsä hänen tyttärensä Liisa istui, siellä aina hänen lähin naapurinsa, tuo vääräsääri Matti Matalamaa, köyhä vielä lisäksi, etsi itselleen sijan ja päin vastoin. Vaikka isäntä miten oli asetellut ja komennellut, niin samoin oli nytkin käynyt. Siellä istui Matti veneen keulassa, tuo ainainen viulu kädessään, ja Liisa, niin hän istui juuri Matin edessä. Kymmenen minuuttia soudeltua oltiin Heinäluodon luona. Laskettiin jyrkkään etelärantaan, jossa kasvoi korkeaa, mustanpuhuvaa lepikkoa, noustiin iloisesti hälisten maalle ja vietiin sinne eväätkin, hevoset saivat puhalttaa, ja työhön mentiin.

Pohjoista kohti vietti saari hyvin loivaan järveä kohti, joka sillä puolen oli hyvin matala ja enimmäkseen ruohokon ja kaislikon peitossa; hyvä olopaikka sinisorsille ja taveille. Siellä vastapäisellä rannalla oli Matin tupa, ympärillä alavia, vetisiä, mättäisiä niittyjä ja vetisiä, hallanarkoja peltoja, jotka tuskin ollenkaan viettivät järveen päin, ja juuri sen tähden miehellä ja paikalla olikin nimenä Matalamaa.

Saaren niitty oli korea kesäpuvussa. Kun tuuli siellä puhalteli keveästi ja lauhkeasti ja käänteli vatukkapensasten lehdistä nurean puolen näkyviin, taivutti ruohot ja kukat varovasti alas, silloin loisti niitty kaikilta mahdollisilta vihreän vivahduksilta. Ylhäällä mäen harjalla, jossa ruoho oli lyhyttä, kasvoi neilikoita, käenkukkia, päivänkukkia ja kissankelloja. Keskipalkoilla ojenteli apilas vaaleanpunaisia pallojansa ja alimpana, ennen kuin sara, ruoko ja kahila alkoivat, levitteli koiranputki komeita valkokinoksiaan, joiden ympärillä kihisi miljoonittain polttiaisia ja itikoita.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.